Näringsutskottets betänkande

1981/82: 14

över motioner om byggnadsmaterialindustrin och byggnadsindustrin

Ärendet

I detta betänkande behandlas

dels en motion om sänkning av priserna på byggnadsmaterial och förstatligande av byggnadsmaterialindustrin,

dels en motion om export av produkter från byggnadsindustrin.

Motionerna

Yrkanden

De motioner som behandlas är

1980/81:605 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställs att riksdagen

1. hos regeringen begär att prisstopp snarast införs på byggnadsmateri[a]l,

2. hos regeringen begär att överväganden och förslag snarast föreläggs riksdagen rörande åtgärder som leder till sänkning av priserna på byggnadsmateri[a]l,

3. hos regeringen begär att förslag föreläggs riksdagen om ett förstatligande av byggnadsmateri[a]lindustrin, i första hand de monopoliserade tunga delarna.

1980/81:1398 av Marianne Karlsson (c), vari hemställs att riksdagen som sin mening uttalar att ökade resurser skall ställas till förfogande för utveckling av förädlade byggprodukter och system för export.

Motivering

I motion 1980/81:605 anförs att det främst är stigande kostnader för byggnadsmaterial som orsakar de kraftigt ökande produktionskostnaderna för bostäder. Kostnadsstegringen förklaras enligt motionärerna bl. a. av att konkurrensen på byggnadsmaterialområdet är nästan obefintlig och att byggnadsmaterialindustrin i stor utsträckning själv bestämmer sina priser. I motionen sägs vidare att en effektiv prisreglering jämsides med ett förstatligande av byggnadsmaterialindustrin skulle bli ett verksamt bidrag i kampen mot de ständigt stigande boendekostnaderna.

I motion 1980/81:1398 hävdas att det, eftersom Sveriges bostadsbehov nu i stort är täckt, finns stora möjligheter att friställa produktionsresurser inom byggnadsindustrin för export. Detta skulle, säger motionären, till en del lösa problemet med den växande utlandsskulden. I motionen utpekas trähusbranschen som den mest intressanta i sammanhanget. Motionären kräver en planerad industripolitik på detta område, syftande till en mera flexibel produktion av rationellt konstruerade monteringsfärdiga hus.

Uppgifter i anslutning till motionerna

Byggnadsmaterialindustrin: prisutveckling, prisreglering, m. m.

En kartläggning av byggnadsmaterialindustrin har redovisats av statens industriverk i två utredningar, (SIND 1977:5) Byggnadsindustri och byggnadsmaterialindustri och (SIND 1978:5) Byggnadsindustri och byggnadsmaterialindustri – en uppföljning.

Saluvärdet för byggnadsmaterialindustrin uppgick år 1979 till ca 35 miljarder kronor. Antalet sysselsatta inom branschen var då nära 130 000. Utrikeshandeln inom detta produktområde är relativt omfattande. Exportandelen år 1979 av den totala produktionen låg nära 30 %, och 20 % av tillförseln till den svenska marknaden utgjordes av import. Sysselsättningen inom byggnadsmaterialindustrin har utvecklats negativt under hela 1970-talet men inte varit lika påtagligt minskande som i byggnadsindustrin.

Den snabba stegringen av priserna på nyproducerade lägenheter har föranlett en rad åtgärder från samhällets sida. Bl. a. har sedan mars 1978 rått skyldighet att en månad i förväg anmäla planerade prishöjningar beträffande alla väsentliga slag av byggnadsmaterial till statens pris- och kartellnämnd (SPK).

SPK är central förvaltningsmyndighet rörande prisövervakning. SPK:s verksamhet på boendeområdet har hittills i första hand inriktats på byggnadsmaterialområdet och där koncentrerats till sektorer inom vilka olika former av konkurrensbegränsningar har konstaterats. SPK har t. ex. undersökt marknaden för isoleringsmaterial, gipsskivor och armeringsstål. En undersökning av konkurrensförhållandena inom byggnadsmaterialhandeln genomfördes år 1976 liksom en beskrivning av konkurrensformer och prissättningsprinciper inom byggnadsmaterialindustrins olika delar.

SPK har också, mot bakgrund bl. a. av de ökande byggnadskostnaderna, i samarbete med bostadsstyrelsen genomfört en utredning av pris- och konkurrensförhållandena inom bostadsbyggandet, Bostadsproduktion, kostnadsutveckling och strukturförhållanden under senare delen av 1970-talet (SPK 1980:10). Utredningen visar att priserna på byggnadsmaterial har ökat jämförelsevis kraftigt under större delen av 1970-talet. Från år 1974 till år 1979 steg priserna med sammanlagt ca 90 %. Särskilt markant var höjningen under åren 1974, 1976 och 1979. Den kraftiga prisökningen under

år 1974 orsakades enligt utredningen främst av den s. k. oljekrisen. Kraftigt höjda energikostnader och internationellt stigande trävarupriser bidrog i väsentlig omfattning till prishöjningarna under åren 1976 och 1979.

Byggprisutredningen (Bo 1980:01; särskild utredare: direktör Ulf Jirlow) har till uppgift att utreda prisutvecklingen inom bostadsbyggandet och dess orsaker m. m. Utredaren skall närmare analysera de faktorer som har påverkat prisbildningen samt med utgångspunkt i en sådan analys undersöka möjligheterna att förhindra fortsatta snabba prisstegringar.

Tidigare riksdagsbehandling av motioner om byggnadsmaterialindustrin

Motioner om byggnadsmaterialindustrin, bl. a. med krav på förstatligande av branschen eller delar av den, har förekommit nästan varje år under 1970-talet. De har avslagits av riksdagen.

Frågan om förstatligande behandlades senaste gången år 1979, varvid näringsutskottet (NU 1978/79:24) i huvudsak hänvisade till ställningstaganden med anledning av likartade motionsyrkanden de båda föregående åren (NU 1977/78:5, NU 1977/78:36). Sammanfattningsvis gäller att utskottet inte har funnit att önskemål om bättre förhållanden inom byggsektorn motiverade ett förstatligande av byggnadsmaterialindustrin. Utskottet har i övrigt hänvisat till utredningsarbete som pågick inom regeringskansliet i syfte att ta fram underlag för näringspolitikens insatser för denna bransch.

Våren 1980 behandlade näringsutskottet (NU 1979/80:59) en motion vari bl. a. yrkades att prisstopp på byggnadsmaterial skulle införas och att åtgärder som kunde leda till prissänkningar inom detta område skulle vidtas. Utskottet erinrade om att prissättningen på byggnadsmaterial redan var underkastad bestämmelserna i prisregleringslagstiftningen. Vidare hänvisades till att byggprisutredningen (Bo 1980:01) studerade prisutvecklingen inom bostadsbyggandet.

Trähusindustrin

Trähusindustrins saluvärde år 1979 var 3,9 miljarder kronor. Branschen sysselsatte samma år nära 11 000 personer. Jönköpings, Kalmar och Kopparbergs län har en stor andel av det totala antalet anställda inom branschen.

Endast en mindre del av produktionen exporteras. De viktigaste exportländerna för svensk trähusindustri är Danmark, Västtyskland och Norge.

Statens industriverk har under år 1979 publicerat två delrapporter avseende den svenska trähusbranschens framtid (SIND PM 1979:7, SIND PM 1980:1). I rapporterna analyseras bl. a. olika basstrategier för svensk export av småhus. Industriverket avser att tillsammans med Sveriges

exportråd följa upp rapporterna genom olika aktiviteter för att stödja branschens fortsatta utveckling, främst på exportmarknaden.

Inom ramen för det branschprogram för den träbearbetande industrin som administreras av industriverket finns möjligheter för bl. a. småhusföretag att med ekonomiskt stöd genomföra gemensamma exportsatsningar.

Utöver den särskilda exportfrämjande verksamhet som industriverket och Exportrådet bedriver på småhusområdet bistår Exportrådet bl. a. genom rådgivning och kontaktförmedling småhusföretag som önskar sådan hjälp i samband med sina exportaffärer.

Utskottet

I detta betänkande behandlas två motioner. Motion 1980/81:605 (vpk) rör prisförhållanden inom byggnadsmaterialsektorn och innehåller också krav på förstatligande av byggnadsmaterialindustrin. Motion 1980/81:1398 (c) tar upp frågan om möjligheter att öka exporten av produkter från byggnadsindustrin, dvs. främst av trähus.

Ett av yrkandena i den förstnämnda motionen är att riksdagen skall begära hos regeringen att prisstopp införs för byggnadsmaterial. Detta yrkande är f. n. tillgodosett så till vida att allmänt prisstopp har införts i mitten av september 1981 med tidsbegränsning t. o. m. den 20 december 1981. Riksdagen beslöt nyligen godkänna en förlängning av tillämpningstiden för allmänna prisregleringslagen med ytterligare ett år. I det betänkande av finansutskottet (FiU 1981/82:2) som låg till grund för beslutet anfördes bl. a.:

> En sådan förlängning av tillämpningstiden möjliggör för regeringen att tillämpa skilda slag av prisreglerande åtgärder under nästan hela 1982. Det gäller också prisstopp. Enligt utskottets mening bör riksdagen emellertid inte föreskriva hur regeringen skall tillämpa lagen under 1982. Det bör ankomma på regeringen att inom ramen för den ekonomiska politiken bedöma om och i vilken utsträckning prisreglerande åtgärder bör användas nästa år.

Näringsutskottet hänvisar till detta uttalande och avstyrker därmed det yrkande i motion 1980/81:605 som gäller prisstopp.

Ett andra yrkande i samma motion är att riksdagen hos regeringen skall begära förslag till åtgärder som leder till sänkning av priserna på byggnadsmaterial. Som framgår av det föregående (s. 2) har statens pris- och kartellnämnd (SPK) publicerat en utredning som belyser prisutvecklingen inom detta produktområde under senare delen av 1970-talet. Denna utredning ger vid handen att prisökningarna till stor del förklaras av internationella faktorer. Främst pekas på de under 1970-talet kraftigt höjda oljepriserna och de år 1979 internationellt stigande trävarupriserna. Prisutvecklingen inom bostadsbyggandet – och därmed också inom byggnadsmaterialsektorn – och dess orsaker studeras f. n. av byggprisutredningen (Bo

1980:01). I utredningens uppdrag ingår att undersöka möjligheterna att förhindra fortsatta snabba prisstegringar. Med hänvisning till vad nu sagts avstyrker utskottet även det senast berörda yrkandet i motion 1980/81:605 (vpk).

Slutligen yrkas i den motionen att riksdagen hos regeringen skall begära förslag om ett förstatligande av byggnadsmaterialindustrin. Yrkandet gäller "i första hand de monopoliserade tunga delarna", dvs. bl. a. cementindustrin.

Liknande förslag om förstatligande av byggnadsmaterialindustrin har, som framgår av redogörelsen i det föregående (s. 3), avslagits av riksdagen vid en rad tillfällen under senare år. Motionärerna har inte nu framfört några nya argument i saken, och utskottet kan inte finna att det i övrigt har framkommit några skäl som bör föranleda ändrat ställningstagande av riksdagen. Utskottet avstyrker sålunda motion 1980/81:605 (vpk) även i återstående del.

I motion 1980/81:1398 begärs att ökade resurser skall ställas till förfogande för utveckling av förädlade byggprodukter och system för export.

Enligt redogörelsen tidigare i detta betänkande pågår en rad olika aktiviteter som är ägnade att tjäna det syfte som motionärerna gör sig till talesmän för. Utskottet vill framhålla att ett samarbete mellan småhusföretag på exportmarknaden kan vara värdefullt för att öka exporten på detta område. En förutsättning för att statlig stimulans till samverkan av nu nämnt slag skall bli verkningsfull är givetvis att företagen själva och deras branschorganisationer aktivt arbetar för en samordning av sina exportansträngningar. Utskottet utgår ifrån att regeringen även fortsättningsvis följer utvecklingen inom detta område. Något uttalande från riksdagen till regeringen i denna fråga finner utskottet inte motiverat.

Med hänvisning till vad här sagts avstyrker utskottet motion 1980/81:1398.

Utskottet hemställer

1. beträffande *prisstopp för byggnadsmaterial*
   att riksdagen avslår motion 1980/81:605 yrkande 1,
2. beträffande *åtgärder för sänkning av priserna på byggnadsmaterial*
   att riksdagen avslår motion 1980/81:605 yrkande 2,
3. beträffande *förstatligande av byggnadsmaterialindustrin*
   att riksdagen avslår motion 1980/81:605 yrkande 3,
4. beträffande *export från byggnadsindustrin*
   att riksdagen avslår motion 1980/81:1398.

Stockholm den 8 december 1981

På näringsutskottets vägnar
INGVAR SVANBERG

Närvarande: Ingvar Svanberg (s), Johan Olsson (c), Erik Hovhammar (m), Hugo Bengtsson (s), Sven Andersson (fp), Nils Erik Wååg (s), Margaretha af Ugglas (m), Lilly Hansson (s), Birgitta Hambraeus (c), Tage Adolfsson (m), Lennart Pettersson (s), Bengt Sjönell (c), Wivi-Anne Radesjö (s), Christer Eirefelt (fp) och Birgitta Johansson (s).